

Lijflijk geweld tijdens Beekse schermutselingen

door Jan van Helvoirt

Catharina van de Laak was een attente Beekse buurvrouw die een fijne neus had. Op zondag 10 september 1771 hoorde zij omtrent het huis van Arnoldus van Raak op een vreselijke manier om hulp roepen. Toen zij achterom ging zag zij Jan Thomas Hagen en de heer des huizes *gemeenen op malkanderen liggen*.

Bij nader inzien bleek de amoureuze affiniteit minder groot te zijn. Hagen had warempel de neus van Van Raak in de mond. Gevolg was dat hij *op een considerabele manier was gequetst en sterk bloeyde*. Het handgemeen was ontstaan toen Arnoldus zijn paard van den dries aan het halen was.¹ De neus kon met enkele omstanders gered worden doordat ze samen tijdig de mond van Hagen *hadde open gebrooken*.

Opnieuw bij de neus genomen

Zo'n voorval hadden de schepenen al eens eerder onder ogen gezien. Op woensdag 24 juli 1724 klopte Dirck Bressers langs zijn neus weg aan bij Jan Paepens. Zijn vrouw was alleen thuis en zat te spinnen.

Dirck wilde haar man wel eens spreken. Het praatje ging dat hij zijn schoenen gestolen had! En daar had hij geen goed woord voor over: *Doe duyvel ik sal u den hals breecken en haer daer op vattende met de neuse en die seer omvrongh dat daer seer van gebloeyt heeft!* Zij probeerde hem met haar handen af te weren, maar Bressers nam een *ketting off seel* en mepte er danig op los.²

Ook Aert Peter Aerts werd beschuldigd van diefstal. Hij zou in het geheim turf gestolen hebben in de hei *t' eynde het Loo*. Marcelis Dirckx van de Puth, in rep en roer zijnde, was in toorn ontstoken en riep: *Gij schelm...laet gij mijnen heytorff op!* Prompt werd Aert aangevallen met zijn roer zonder dat hij zich verdedigde.³ De aanvaller sloeg zo hard dat *de loop ende laeij int' laetste in stucken ginck*. En met die stukken bleef hij maar slaan. Witheet greep hij hem *bij de cop ruckende hem omverre, ende ginck daer boven op sitten*. Hij geraakte in toorn, hij *knuyselde hem met syn vuysten wat hij con*, en de arme turfsteker bijna in coma. Gelukkig kon hij ontzet worden door enkele naburen van het Loo. Zonder turf en met geweldige verwondingen kon het arme boertje zijn veilig onderkomen weer opzoeken: de Esbeekse Broeksie.

Zo was Aalbert Broers ook juist op tijd om zijn vrouw te hulp te schieten. Zijn vrouw was een koe aan het weiden die via enkele bokkensprongen op het veld van Adriaen van Gorkum beland was.⁴ Die werd zo kwaad dat hij haar met een stok neersloeg. De trap die hij haar toen nog gaf was echt onder de gordel: door deze mishandeling was zij *seer pijnelijk en ongesteld geworden*. Haar man kwam er ook niet zonder kleerscheuren af. Volgens de chirurgijn Bosmans was het eveneens een wonde *waer veel bloed moet zijn uitgestort!* De wond was met een mes aangebracht links aan zijn hoofd *beginnende omtrent ter hoogte van het oog over de wang, tot beneden de kin doorgaende*.

Blijf van mijn lijf

In het najaar van 1801 was Johanna van Herk, dienstmeid bij Jacobus van de Sande, op het land aan het werk. Samen maaiden ze spurrie op de Melkakker en er scheen geen vuiltje aan de lucht. Totdat er twee mannen aan kwamen gekuierd. Hendrik Verkuylen uit Haghorst en de

¹ R.A.H. Hilvarenbeek. R 211 f 153v.

² R.A.H. Hilvarenbeek. R 209 f 122.

³ R.A.H. Hilvarenbeek. R 207 f 334.

⁴ R.A.H. Hilvarenbeek. R 212 f 232.

speelman Adriaan de Laat uit Diessen.⁵ In het voorbij gaan maakte De Laat een botte opmerking over boer Van de Sande: *Dat is een mensch als Fabry!* Die antwoordde al maaiend erg snedig en vlijmscherp: *Die is van agteren als op zijn rug! Ik heb geen affaire met U!* Worstelend vielen ze samen op de grond. Van de Sande kon vluchten en zijn knecht weerde de speelman door hem met de schop een klap op zijn hoofd te geven, waardoor hij meteen een toontje lager zong.

En Jacobus, *sijnde van competente ouderdom*, was hiermee even de dans ontsprongen. Doch even verderop op het ongelijke land struikelde hij. Verkuylen achtervolgde hem met een mes in de hand en viel pardoes naast zijn tegenstander lijf aan lijf in de verse voor! De knecht kwam wederom te hulp en wist de aanvaller definitief van zich af te schudden. Bovendien wist hij alles in oprechte woorden voor de Beekse schepenbank uit de doeken te doen.

Schepen onomkoopbaar

In de vroege winter van 1723 stapte schepen Hendrik Schepens met stevige tred vanuit Lage Mierde via Esbeek naar Hilvarenbeek, vergezeld van enkele andere mannen, waaronder Jacobus van Trier, de zoon van zijn zuster.⁶

Rond half tien kwam men in de akkers bij de Gelderstraat aan. Daar nam Jacobus de volksvertegenwoordiger familiair in de arm en sommeerde de rest door te lopen. Hij wilde de schepen even onder vier ogen spreken en iets laten regelen met de Beekse drossaard: *Wat sal ik met dat werk doen, detonerende daer mede de procedure crimineel.* Het familielid Schepens antwoordde: *Soo gij plichtig bent, moet gij weten wat te doen. En soo niet weerd u!* Van Trier zag zijn wereld instorten en geraakte zowat buiten zinnen: *Gij schelm en hondsvoth. Sout gij mij dat niet seggen. Mordieu ik steek u omver.* Maar onze niet om te kopen koelbloedige schepen bleef bij de les en haalde jonglerend meteen uit met een eiken stok, zodat het getrokken mes uit zijn hand vloog. Er werden verder geen woorden meer aan vuil gemaakt en het neefje blies de aftocht.

Daar waren geen woorden voor

Op zondagmiddag 5 januari 1693 liepen Marten Sebregts en Maria Anthony Goeyen ook van Esbeek naar Beek. Maar dan via het Hoog Spul.⁷ Bij het huis van de wed. mr. Jan van Campenhout, ontmoetten ze Jan Stevens de Hondt. De knecht Marten kreeg bij het passeren *sonder een woort te spreekken seer verraderlijk en schelmachtig een miserabel snee in zijn aengesicht.* Het was een flinke jaap die bijna zijn mond snoerde: *beneden over syn rechter koon ofte kinneback beginnende vant lelleken vant oir en gaende tot de mond toe.* Hij liep gewoon weer door *sonder boe noch bae te seggen!* En Marten had nog wel vriendelijk *goede navond* gegroet!

Het toppunt van woordblindheid vormde toch wel de Beekse justitie zelf.⁸ Op 7 juli 1698 werd Gerard van Diessen doodslag ten laste gelegd, hetgeen hem acuut een hevige dyspepsie opleverde. In de herberg van Marie Princen te Esbeek had hij Servaes Middegaels, een boer uit de Groenstraat aldaar, met een mes een ordinaire kwetsuur toegebracht.

Behalve die fatale doodsteek kreeg hij nog een verwonding: *een snede gaende van boven over 't voorhoofd recht boven de lincker oogh, ter lenghte deser: _____ !* Eerlijk gezegd: daar waren blijkbaar geen woorden meer voor.

---

⁵ R.A.H. Hilvarenbeek. R 213 f 31 t/m 36.

⁶ R.A.H. Hilvarenbeek. R 209 12-12-1723; f 104.

⁷ R.A.H. Hilvarenbeek. R 207 f 320.

⁸ R.A.H. Hilvarenbeek. R 207 f 455.